

Kabinet Zaštitnika 020/241-642
Savjetnici 020/225-395
Centrala 020/225-395
Fax: 020/241-642
E-mail: ombudsman@t-com.me
www.ombudsman.co.me

Broj: 01-217/23-5
Podgorica, 06.07.2023. godine
DŠ/DŠ

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u skladu sa odredbom člana 41 stav 1 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Sl. list CG", br. 42/11 i 32/14) i člana 40 Pravila o radu Zaštitnika ("Sl. list CG", broj 53/14), a nakon završetka ispitnog postupka pokrenutog po pritužbi XX, a u odnosu na ostavriavanje kontakta sa djecom, daje

MIŠLJENJE

I Uvod

U pritužbi se, između ostalog, navodi: da je presudom Osnovnog suda u Podgorici XXX od 27.1.2021.godine, XX lišen roditeljskog prava nad mladb.djecom; da je presudom određeno da će lične odnose sa djecom održavati u kontrolisanim uslovima uz prisustvo stručnog lica, te dok se nalazi na izdržavanju kazne zatvora na njegov lični zahtjev službenici UIKS-a će ga dovođiti u Centra za socijalni rad, radi ostvarivanja kontakta sa djecom; da su predstavnici centra za socijalni rad na osnovu sprovedenih procjena cijenili da bi kontakt sa ocem koji je na izdržavanju kazne zatvora zbog seksualnog zlostavljanja djece mogao imati negativan uticaj na njihov rast i razvoj; da je podnositelj pritužbe podnio više zahtjeva prema Centru za socijalni rad ističući da organ starateljstva ne postupa u skladu sa presudom Osnovnog suda.

II Ispitni postupak

2. Zaštitnik je zatražio izjašnjenje od JU Centra za socijalni rad za Glavni grad Podgorica, opštinu u okviru Glavnog grada Golubovci i opštinu Tuzi.

U izjašnjenju Centra za socijalni rad za Glavni grad Podgorica, opštinu u okviru Glavnog grada Golubovci i opštinu Tuzi br. 0111-131-1003/23-1 se, između ostalog, navodi: da se porodica XX nalazi na evidenciji Centra za socijalni rad od 2019. godine; da je u braku XY I XX rođeno troje djece; da je prvo obraćanje centru bilo od strane nevladine organizacije Udruženje Roditelji koja je obavijestila Centar za socijalni rad da imaju prijavu zanemarivanja djece od strane XY da su djeca često sama kući po cijeli dan, da u stanu gdje djeca borave ne radi klima i frižider; da je sačinjena procjena rizika i započet rad sa porodicom; da se otac XX u tom trenutku nalazio na izdržavanju kazne zatvora zbog silovanja maloljetnice; da su preduzete brojne mjere na zaštiti majke i djece i uloženi naponi

da djeca ostanu u biološkoj porodici odnosno sa majkom kao nenasilnim roditeljem; da je porodica uključena u projekat "Porodični saradnik" i bila intenzivno praćena od strane porodične saradnice i voditeljke slučaja uz saradnju sa NVO "Roditelji", školama koje su djeca pohađala i zdravstvenim ustanovama; da je na samom početku rada sa porodicom majka djece XY iznijela sumnju u to da je maloljetna WW bila izložena seksualnom nasilju od strane oca XX, što je od strane Centra za socijalni rad prijavljeno Upravi policije; da je dana 12.08.2019. sačinjena prijava Upravi policije, a dana 06.09.2019. u Upravi policije je u svojstvu svjedoka u prisustvu voditeljke slučaja saslušan maloljetni YY; da je dok je još trajao postupak pred Osnovnim državnim tužilaštvom, otac djece izašao iz zatvora i ostvario kontakt sa njima, što je odmah prijavljeno postupajućem tužiocu i otac je pritvoren, a djeca su u februaru 2020. saslušana u prostorijama tužilaštva uz prisustvo voditeljke slučaja i predstavnice Stručne službe tužilaštva, uz pomoć audio-vizuelnih sredstava kako se iskazi ne bi morali ponavljati pred Sudom; da je porodica i dalje praćena i majci je zbog ograničenih roditeljskih kapaciteta izrečen nadzor nad vršenjem roditeljskog prava; da je dežurna radnica ali i Uprava policije obavještena da se iz stana u kome živi XY "čulo zapomaganje", te se ispostavilo da su djeca bila ostavljena sama u stanu i da je njihova majka bila u alkoholisanom stanju; da je YY u toku pandemije COVID zatečen bez nadzora na ulici; da su preduzete mjere i radnje iz domena nadležnosti Centra za socijalni rad i XY je otišla na pregled kod psihijatra, ali je odbila da pije medikamentoznu terapiju; da su djeca često bila gladna, zapuštena i prljava, uprkos svoj podršci koja je majci pružena, a izloženi su nasilju i od strane babe po majci, protiv koje pravosnažno okončan prekršajni postupak jer je tukla maloljetnog YY; da su u septembru 2020. djeca izmještena iz porodice i smještena u hraniteljsku porodicu; da su odmah upućeni na tretmane u Centar za autizam; da su djeca u hraniteljskoj porodici ispoljavala probleme u ponašanju, seksualizovani acting out, maloljetna WW se često pela u krilo starijim muškarcima i neprimjereno se mazila sa njima, takođe je bila sklona regresivnom ponašanju da puži na koljenima kao da je beba, dok je YY bio sklon ekscesivnom masturbiranju, kao posljedica seksualnog nasilja koje su preživjeli; da su djeca takođe bježala kroz prozor hraniteljki kada bi željela da ih okupa; da je porodična saradnica nastavila da prati porodicu i djeci i hraniteljki pružana je intenzivna podrška. Bilo je potrebno puno rada, ljubavi i strpljenja da bi djeca počela da se postepeno oporavljaju od trauma koje su doživjeli u biološkoj porodici. Po njihovom smještaju u hraniteljsku porodicu, majka djece je obavijestila voditeljku slučaja da je otac sebe povrijedio u prostorijama UIKS-a jer je bio protiv ovog smještaja. Takođe je navela da ju je u kontinuitetu pitao kako je maloljetna WW i jesu li joj porasle grudi. Nakon smještaja u hraniteljsku porodicu kod djece došlo je do vidnog napretka u obrazovnom smislu, kao i u emocionalnom razvoju, i ostvarivali su redovan kontakt sa majkom. Po smještaju djeca su izjavljivala da im majka nedostaje, ali su vrlo brzo uvidjeli dobrobiti hraniteljstva i verbalizovali zadovoljstvo što imaju hranu, smještaj, odjeću, kao i granice dozvoljenog ponašanja. O ocu djeca nikada nisu govorila niti su izražavali vezanost za njega; da se majka 27.04.2022. kao i usmeno više puta voditeljici slučaja obraća zahtjevom da preuzme maloljetnu WW, iako joj je ukazano na to da braća i sestre treba da ostanu zajedno, a da je WW u najvećem riziku jer je bila direktna žrtva zlostavljanja od strane oca; da je maloljetni YY ispričao da je majka slala njegove snimke kako masturbira nekom momku u Srbiji, kao i da je ona njega masturbirala i to snimala prije nego što je izmješten iz porodice; da je isto prijavljeno Upravi policije i protiv majke se sada vodi krivični postupak; da je pokrenut postupak za preispitivanje roditeljskih kapaciteta majke i sprovedeno kompletno vještačenje majke kao i djece i odlučeno da djeca nastave sa korišćenjem usluge porodičnog smještaja hraniteljstva. Zaključak tima vještaka je da "uočava se grubo kršenje svih prava maloljetne djece, kao i ugrožavajuće dejstvo primarnog porodičnog sistema, kao i srodničkog kako u dijelu fizičkog nasilja, psihološkog, izostanak podsticaja kao i nemogućnost da se obezbijedi minimum bezbjednosti po djecu... zaključuje

se da je majka nesposobna da ispolji roditeljsku ulogu, da je otac zlostavljao i vršio nasilje u porodici, kao i da nemaju srodnike koji bi ih podržali već naprotiv i oni vrše nasilje. Majci je određen kontakt sa djecom u kontrolisanim uslovima, dva puta mjesečno u prostorijama Centra za socijalni rad, što se i sprovodi. Kontakt sa majkom je varijabilnog kvaliteta, jer se dešavalo da djeci priča o ocu ili da im omogućava video pozive sa njim, a takođe negativno priča o hraniteljki ističući da ona prima veliki novac za djecu.

Kako je otac XX lišen roditeljskog prava presudom P. br. xxx, jer je oglašen krivim za krivično djelo dječja pornografija i nedozvoljene polne radnje Presudom Osnovnog suda u Podgorici xx, te kako je majci XY Rješenjem Osnovnog suda u Podgorici Rs. br. xxx ograničeno roditeljsko pravo na određeno vrijeme od jedne godine, te kako su djeca Rješenjem Centra za socijalni rad smještena u hraniteljsku porodicu, djeca su stavljena pod privremeno starateljstvo Centra za socijalni rad. U dijelu koji se tiče ostvarivanja prava na kontakt od strane oca djece, otac je uputio više zahtjeva prema Centru za socijalni rad, na koje je negativno odgovoreno i odbijeni su njegovi zahtjevi da mu se sa djecom organizuje kontakt, jer ovaj kontakt ne samo da ne bi ni na koji način bio koristan djeci, nego bi čak bio kontraindikovan za njih. Takođe, djeca ne izražavaju želju da vide oca. Dana 08.10.2021. obavljena je posjeta voditeljke slučaja ocu djece u prostorijama UIKS-a u prisustvu XW koja je zadužena za tretman. Otac po njenim riječima ne pokazuje kajanje zbog postupaka prema djeci i ona, kao i voditeljka slučaja, ne smatra da je sada pravo vrijeme da se kontakt realizuje. U razgovoru se stiče utisak da je otac više usmjeren na odnos sa bivšom partnerkom nego na djecu, a to je bio i utisak voditeljice tretmana. Takođe, utisak je da su roditelji u intenzivnoj komunikaciji i da razmišljaju o pomirenju. Obavljeno je i više kontakata sa majkom djece, navodi da je suprug i dalje zove, da sa njim održava kontakt kako kaže "da bi ga smirila da ne pravi kaos kad izađe". Detaljno joj objašnjeno da može da prijavi nasilje, ali ambivalentna je, navodi da je i njeni roditelji nagovaraju da se pomiri sa Sretanom kao i da cijela porodica sumnja u to da je on izvršio seksualno nasilje, iako je pravosnažno osuđen. Dana 22.11.2021. kako je otac ponovo podnio zahtjev da vidi djecu, obaviješten je UIKS da bi kontakt sa ocem mogao da ugrozi razvoj i prilagođavanje djece, što je procjena voditeljice slučaja. Dana 23.12.2021. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava Direktorat za izvršenje krivičnih sankcija obaviješten je da bi "kontakt djece sa ocem mogao otežati njihovu adaptaciju u hraniteljskoj porodici te imati potencijalno traumatizujuće posljedice po svo troje djece, ali i da Centar za socijalni rad ne izvršava sudske odluke već pruža pomoć Sudu pri izvršenju istih, te da ukoliko XX želi može se obratiti Sudu radi izvršenja odluke, nakon čega će Sud donijeti odluku o načinu, vremenu i mjestu izvršenja iste. Dana 04.04.2022. obratili su se Upravi za izvršenje krivičnih sankcija sa molbom da im dostave izvještaj voditelja tretmana o sprovedenim mjerama resocijalizacije te da li je XX pokazao distancu u odnosu na krivično djelo zbog kojeg je na izdržavanju kazne a što nam je potrebno radi planiranja zaštite njegove maloljetne djece. Na ovaj dopis centar nikada nije dobio odgovor. XX je po saznanjima voditeljke slučaja izašao sa izdržavanja kazne u avgustu 2022. a ovom organu obratio se ponovo zahtjevom da ostvari kontakt sa djecom, na koji mu je pismeno odgovoreno da kontakt sa djecom ne bi bio u interesu djece. Prema saznanjima centra, ne postoji evidencija seksualnih prestupnika niti njegovo praćenje, niti otac djece ima obavezu da ide na bilo kakve tretmane, niti je pokazao distancu u odnosu na svoje ponašanje, a radi se o povratniku u vršenju seksualnog nasilja prema maloljetnim licima. Maloljetna djeca se od strane ovog organa i dalje intenzivno prate, redovni su na radionicama psihološke podrške pri Udruženju Roditelji, a pomoć im se po potrebi pruža i od strane školskog psihologa i voditeljke slučaja, premda su kod djece sve manje izraženi simptomi psihološke traume, osim kod maloljetne WW koja i dalje pokazuje fobiju od dodirivanja i povremene probleme sa emocionalnom regulacijom. Posljednji razgovor sa djecom obavljen je u

prostorijama Centra za socijalni rad 03.04.2023. Djeca i dalje vidno napreduju, pokazuju međusobnu vezanost, kao i vezanost za hraniteljku, izvještavaju o manjim čarkama između djece. Treniraju košarku. Vezano za YY negativne ocjene obavljen razgovor sa hraniteljkom kako bi mu se pružila pomoć i podrška u učenju. Hraniteljka izvještava da se WW ponašanje popravilo. O ocu ne žele da razgovaraju, izbjegavaju temu koja za njih još uvijek predstavlja izvor psihološkog distresa. Svo troje ipak kratko izjavljuju da ne žele da ga vide. Centar kao organ starateljstva smatra da bi prisiljavanje djece na ovaj kontakt predstavljalo najgrublje kršenje njihovih prava, a takođe da bi moglo retraumatizovati djecu.

III Utvrđene činjenice

Na osnovu pritužbe i dostavljenog izjašnjenja Zaštitnik je utvrdio sledeće činjenice:

- da JU Centar za socijalni rad za Glavni grad Podgorica prati slučaj porodice XX od 2019.godine;
- da je u braku XX XY rođeno troje djece;
- da se otac XX u tom trenutku nalazio na izdržavanju kazne zatvora zbog silovanja maloljetnice;
- da je na samom početku rada sa porodicom majka djece XY iznijela sumnju u to da je maloljetna WW bila izložena seksualnom nasilju od strane oca, što je od strane Centra za socijalni rad prijavljeno Upravi policije;
- da su djeca često bila gladna, zapuštena i prljava, uprkos svoj podrsci koja je majci pružena, a izloženi su nasilju i od strane babe po majci, protiv koje pravosnažno okončan prekršajni postupak jer je tukla maloljetnog YY;
- da su djeca Rješenjem Centra za socijalni rad, u septembru 2020 god, smještena u hraniteljsku porodicu, djeca su stavljena pod privremeno starateljstvo Centra za socijalni rad;
- da su djeca u hraniteljskoj porodici ispoljavala probleme u ponašanju, seksualizovani acting out;
- da je nakon smještaja djece u hraniteljsku porodicu kod djece došlo je do vidnog napretka u obrazovnom smislu kao i u emocionalnom razvoju, i ostvarivali su redovan kontakt sa majkom a prema ocu nisu izražavali vezanost;
- da je maloljetni YY ispričao da je majka slala njegove snimke kako masturbira nekom momku u Srbiji, kao i da je ona njega masturbirala i to snimala prije nego što je izmješten iz porodice;
- da je saznanje o seksualnom nasilju majke u odnosu na sina prijavljeno Upravi policije i protiv majke se vodi krivični postupak;
- da je pokrenut postupak za preispitivanje roditeljskih kapaciteta majke i sprovedeno kompletno vještačenje majke kao i djece i odlučeno da djeca nastave sa korišćenjem usluge porodičnog smještaja hraniteljstva;
- da je majka nesposobna da ispolji roditeljsku ulogu, da je otac zlostavljao i vršio nasilje u porodici kao i da nemaju srodnike koji bi ih podržali već naprotiv i oni vrše nasilje, prema procjeni Centra za socijalni rad;
- da je majci određen kontakt sa djecom u kontrolisanim uslovima, dva puta mjesečno u prostorijama Centra za socijalni rad;
- da je otac XX lišen roditeljskog prava presudom P. br. 554/2020, jer je oglašen krivim

za krivično djelo dječja pornografija i nedozvoljene polne radnje Presudom Osnovnog suda u Podgorici 187/20;

- da je presudom P. br. xxx XX uređen model kontaktiranja sa djecom;
- da je majci XY Rješenjem Osnovnog suda u Podgorici Rs. br. xxx ograničeno roditeljsko pravo na određeno vrijeme od jedne godine;
- da je otac uputio više zahtjeva prema Centru za socijalni rad, na koje je negativno odgovoreno i odbijeni su njegovi zahtjevi da mu se sa djecom organizuje kontakt, jer ovaj kontakt ne samo da ne bi ni na koji način bio koristan djeci nego bi čak bio kontraindikovano za njih;
- da se Centar za socijalni rad Podgorica obratio Upravi za izvršenje krivičnih sankcija sa molbom da im dostave izvještaj voditelja tretmana o sprovedenim mjerama resocijalizacije, te da li je XX pokazao distancu u odnosu na krivično djelo zbog kojeg je na izdržavanju kazne a što nam je potrebno radi planiranja zaštite njegove maloljetne djece ali na ovaj dopis Centar nikada nije dobio odgovor;
- da je XX po saznanjima voditeljke slučaja izašao sa izdržavanja kazne u avgustu 2022. a ovom organu obratio se ponovo zahtjevom da ostvari kontakt sa djecom, na koji mu je pismeno odgovoreno da kontakt sa djecom ne bi bio u interesu djece;
- da prema saznanjima Centra, ne postoji evidencija seksualnih prestupnika niti njegovo praćenje, niti otac djece ima obavezu da ide na bilo kakve tretmane niti je pokazao distancu u odnosu na svoje ponašanje, a radi se o povratniku u vršenju seksualnog nasilja prema maloljetnim licima;

IV Relevantni propisi

a) Nacionalno zakonodavstvo

5. Ustavom Crne Gore („Sl. list CG“ br.1/7) utvrđeno je:

Dijete uživa prava i slobode primjerno njegovom uzrastu i zrelosti.

Djetetu se jemči posebna zaštita od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zloupotrebe.“(Član 74)

6. Porodičnim zakonom („Službeni list Republike Crne Gore“, br. 001/07 od 09.01.2007, „Službeni list Crne Gore“, br. 053/16 od 11.08.2016, 076/20 od 28.07.2020)) je propisano:

„Članovi porodice dužni su da se uzajamno poštuju, pomažu i izdržavaju u skladu sa ovim zakonom.

Roditelji imaju jednaka prava i dužnosti prema svojoj djeci i odgovorni su za podizanje, vaspitanje i osposobljavanje djece za samostalan život, zaštitu njihovih interesa i dobrobiti.“ (član 4)

„Dijete je svako lice do navršanih 18 godina života.

Prava djeteta su nedjeljiva, uzajamno povezana i cjelovito se ostvaruju.

Država je dužna da poštuje i unapređuje prava djeteta i preduzima potrebne mjere za zaštitu djeteta od zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i diskriminacije.

Svako je dužan da obavijesti centar za socijalni rad (u daljem tekstu: organ starateljstva) o povredi prava djeteta za koju sazna.

Mjere kojima se zadire u porodični život dopuštene su samo ako se zaštita članova porodice ne može obezbijediti na manje restriktivan način, pružanjem usluga socijalne i dječje zaštite. U ostvarivanju, unapređivanju i zaštiti prava djeteta nadležni organi, ustanove, javne službe i pojedinci dužni su da međusobno sarađuju.“ (Član 5)

„Svako je dužan da se rukovodi najboljim interesom djeteta u svim aktivnostima koje se direktno ili indirektno tiču djeteta.

Najbolji interes djeteta ima prioritet i utvrđuje se polazeći od:

- prava djeteta;
- mišljenja i želje djeteta;
- uzrasta, razvojnih sposobnosti i drugih ličnih svojstava djeteta;
- potrebe zaštite života i zdravlja djeteta;
- potrebe osiguranja bezbjednosti djeteta;
- potrebe fizičkog, emocionalog, obrazovnog, socijalnog i drugog razvoja djeteta;
- prethodnog iskustva i okolnosti u kojima dijete živi;
- potrebe očuvanja stabilnosti i kontinuiteta odnosa sa roditeljima, porodicom i sredinom iz koje dijete potiče ili u kojoj boravi i uticaja promjene sredine;
- kvaliteta odnosa koje je dijete uspostavilo sa roditeljima, članovima porodice ili drugim licima i neposrednih i dugoročnih posljedica održavanja tih odnosa;
- potrebe očuvanja porodičnih odnosa, a naročito odnosa sa braćom i sestrama;
- uticaja odvajanja od roditelja, drugih članova porodice, a naročito od braće i sestara;
- potrebe očuvanja ličnog i porodičnog identiteta;
- kulturne, nacionalne, etničke, vjerske i jezičke pripadnosti, odnosno porijekla djeteta; i
- drugih okolnosti i stanja koja mogu da utiču na dobrobit djeteta.“ (Član 5b)

„Prava i dužnosti roditelja i drugih srodnika prema djeci, kao i prava i dužnosti djece prema roditeljima i srodnicima jednaka su, bez obzira da li su djeca rođena u braku ili van braka.“ (Član 6)

„Za pružanje stručne pomoći i zaštite prava i interesa djeteta i ostalih članova porodice, za rješavanje sporova između članova porodice, kao i u svim slučajevima poremećenih porodičnih odnosa nadležan je organ starateljstva, sud i lice ovlašćeno za posredovanje.“ (čl. 14)

“Roditeljsko pravo sačinjavaju prava i dužnosti roditelja da se brinu o ličnosti, pravima i interesima svoje djece.” (Član 59)

“Dijete ima pravo da živi sa roditeljima i pravo da se roditelji o njemu staraju prije svih drugih.

Pravo djeteta da živi sa roditeljima može biti ograničeno samo sudskom odlukom kada je to u najboljem interesu djeteta.

Sud može donijeti odluku o odvajanju djeteta od roditelja ako postoje razlozi za ograničenje ili lišenje roditeljskog prava ili u slučaju nasilja u porodici.

Dijete koje je navršilo 15 godina života i koje je sposobno za rasuđivanje može odlučiti sa kojim će roditeljem živjeti.

U slučaju spora u pogledu vršenja roditeljskog prava nad djetetom iz stava 4 ovog člana, sud donosi odluku u skladu sa željom djeteta, osim ako je to suprotno njegovom najboljem interesu.” (Član 62)

“Dijete ima pravo da održava lične odnose sa roditeljem sa kojim ne živi.

Pravo djeteta da održava lične odnose sa roditeljem sa kojim ne živi može biti ograničeno

samo sudskom odlukom kada je to u najboljem interesu djeteta.

Sud može donijeti odluku o ograničavanju prava djeteta da održava lične odnose sa roditeljem sa kojim ne živi ako postoje razlozi za ograničenje ili lišenje roditeljskog prava ili u slučaju nasilja u porodici.” (Član 63)

“Dijete ima pravo na najbolje moguće životne uslove za svoj pravilan i potpun fizički, psihički i emocionalni razvoj, u skladu sa svojim razvojnim potrebama.

U postupku ostvarivanja zdravstvene zaštite, dijete koje je sposobno za rasuđivanje ima pravo na povjerljivo savjetovanje sa doktorom medicine i drugim stručnim licem.

Dijete ima pravo da bude informisano o stanju svog zdravlja, ako je to u njegovom najboljem interesu.”(Član 64)

“Roditelj koji zlorabljuje roditeljska prava ili grubo zanemaruje roditeljske dužnosti, lišava se roditeljskog prava.

Zloropotreba prava postoji naročito ako roditelj fizički, seksualno ili emocionalno zlostavlja dijete; izrabljuje dijete prisiljavajući ga na pretjerani rad, ili na rad koji ugrožava moral, zdravlje ili obrazovanje djeteta, odnosno na rad koji je zabranjen zakonom; podstiče dijete na vršenje krivičnih djela; razvija loše navike i sklonosti i sl.

Grubo zanemarivanje dužnosti postoji naročito ako roditelj: napusti dijete ili se uopšte ne stara o osnovnim životnim potrebama djeteta sa kojim živi; izbjegava da izdržava dijete ili da održava lične odnose sa djetetom sa kojim ne živi, odnosno sprečava održavanje ličnih odnosa djeteta i roditelja sa kojim dijete ne živi; ako s namjerom i neopravdano izbjegava da stvori uslove za zajednički život sa djetetom koje se nalazi u ustanovi socijalne i dječije zaštite.”(Član 87)

“Roditelj može biti lišen roditeljskog prava u pogledu sve djece, a ako to posebne okolnosti zahtijevaju može i samo prema pojedinom djetetu.

Odluku o lišenju roditeljskog prava donosi nadležni sud u vanparničnom postupku.”(Član 88)

“Postupak za lišenje roditeljskog prava može pokrenuti drugi roditelj, organ starateljstva ili državni tužilac.

Organ starateljstva dužan je da pokrene postupak za lišenje roditeljskog prava kad na bilo koji način sazna da postoje razlozi za to predviđeni u ovom zakonu.

Ako organ starateljstva sazna da postoji opasnost zloropotrebe roditeljskog prava ili opasnost grubog zanemarivanja roditeljskih dužnosti, dužan je da hitno preduzme mjere za zaštitu ličnosti, prava i interesa djeteta.”(Član 89)

“U bračnim sporovima i sporovima iz odnosa roditelja i djece sud koji rješava ove sporove može po službenoj dužnosti da donese odluku o lišenju roditeljskog prava ako utvrdi da postoje razlozi predviđeni ovim zakonom.” (Član 90)

“Roditelju se može odlukom suda vratiti roditeljsko pravo kada prestanu razlozi zbog kojih je lišen roditeljskog prava.

Predlog za vraćanje roditeljskog prava mogu podnijeti roditelji i organ starateljstva.

U bračnim sporovima i sporovima iz odnosa roditelja i djece sud koji rješava ove sporove može po službenoj dužnosti da donese odluku o vraćanju roditeljskog prava, ako utvrdi da za to postoje uslovi.” (Član 91)

7. Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti (“Sl. list CG”, br. 27/13,01/15, ...01/17)

Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge obuhvataju:

savjetovanje, terapiju, medijaciju, SOS telefon i druge usluge s ciljem prevazilaženja kriznih

situacija i unaprjeđivanja porodičnih odnosa. (član 63)

8. Zakon o sudskom savjetu i sudjama ("Službeni list Crne Gore", br. 011/15 od 12.03.2015, 028/15 od 03.06.2015, 042/18 od 29.06.2018)

“Sudski savjet, pored nadležnosti utvrđenih Ustavom:

- 1) odlučuje o disciplinskoj odgovornosti sudija i predsjednika sudova;
- 2) obezbjeđuje korišćenje, funkcionalnost i jednoobraznost pravosudnog informacionog sistema, u dijelu koji se odnosi na sudove;
- 3) stara se o edukaciji sudija i predsjednika sudova;
- 4) vodi evidenciju podataka o sudijama i predsjednicima sudova;
- 5) razmatra pritužbe na rad sudija i predsjednika sudova;
- 6) razmatra pritužbe sudija i zauzima stavove u vezi ugrožavanja njihove nezavisnosti i samostalnosti;
- 7) predlaže okvirna mjerila o potrebnom broju sudija i ostalih državnih službenika i namještenika u sudovima;
- 8) daje mišljenje o nespojivosti obavljanja određenih poslova sa vršenjem sudijske funkcije;
- 9) obrazuje Komisiju za ocjenjivanje sudija;
- 10) bira disciplinskog tužioca;
- 11) donosi poslovnik Sudskog savjeta;
- 12) utvrđuje metodologiju za izradu izvještaja o radu sudova i godišnjeg rasporeda poslova u sudu;
- 13) izdaje službene legitimacije sudija i predsjednika sudova i vodi evidenciju službenih legitimacija;
- 14) daje mišljenja na nacрте propisa iz oblasti pravosuđa;
- 15) vrši i druge poslove utvrđene zakonom.” (Član 27)

9. Zakon o centru za obuku sudija u sudstvu i tužilaštvu ("Službeni list Crne Gore", br. 058/15 od 09.10.2015)

“Centar organizuje i sprovodi obuke sudija i državnih tužilaca.

Centar može organizovati i sprovoditi obuke i advokata, notara, javnih izvršitelja, savjetnika, službenika i pripravnika u sudovima i državnim tužilaštvima (u daljem tekstu: posebne obuke), u skladu sa ovim zakonom.” (Član 3)

10. Zakon o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Sl. list CG" br. 42/11 i 32/14) propisuje:

Nakon završetka ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda Zaštitnik/ca daje mišljenje o tome da li je, na koji način i u kojoj mjeri došlo do povrede ljudskih prava i sloboda. (član 41/1)

b) Međunarodno pravo

11. Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda utvrđeno je:

Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

Javna vlast se ne miješa u vršenje ovog prava, osim ako je takvo miješanje predviđeno zakonom i ako je to neophodna mjera u demokratskom društvu u interesu nacionalne

sigurnosti, javne sigurnosti, ekonomske dobrobiti zemlje, sprječavanja nereda ili sprječavanja zločina, zaštite zdravlja i morala ili zaštite prava i sloboda drugih. (član 8)

12. Konvencijom o pravima djeteta UN-a utvrđuje se:

1. U svim akcijama u vezi s djecom, bez obzira da li ih poduzimaju javne ili privatne društvene dobrotvorne institucije, sudovi, upravne vlasti ili zakonska tijela, najbolji interesi djeteta biće od prvenstvenog značaja.
2. Države-potpisnice uzimaju na sebe da osiguraju djetetu zaštitu i brigu koja je potrebna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i dužnosti njegovih roditelja, zakonskih staratelja ili drugih pojedinaca zakonski odgovornih za njega, i da bi se ovo postiglo, preduzeće sve zakonske i upravne mjere. (Član 3. stav 1 i 2)

Djetetu koje je privremeno ili stalno lišeno porodične sredine ili kome, u njegovom najboljem interesu, ne može biti dopušteno da u takvoj sredini ostane, imaće pravo na posebnu zaštitu i pomoć države.

Strane ugovornice će u skladu sa svojim nacionalnim zakonima obezbijediti alternativnu brigu za takvo dijete.

Takva briga može da uključi, između ostalog, smještaj u drugu porodicu, kafalah prema islamskom pravu, usvojenje ili, ako je neophodno, smještaj u odgovarajuće ustanove za brigu o djeci. Pri razmatranju rješenja, dužna pažnja će biti posvećena potrebi uspostavljanja kontinuiteta u podizanju djeteta kao i etničkom, religioznom, kulturnom i jezičkom porijeklu djeteta. (Čl.20)

Strane ugovornice se obavezuju da štite djecu od svih oblika seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja. U te svrhe, strane ugovornice će naročito preduzimati sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mjere za sprečavanje:

- a) navođenja ili prisiljavanja djeteta na učešće u ma kojoj nezakonitoj seksualnoj aktivnosti;
- b) iskorišćavanja djece za prostituciju ili druge nezakonite seksualne radnje;
- c) iskorišćavanja djece u pornografskim predstavama i materijalima. (Čl.34)

Konvencija Savjeta Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja utvrđuje:

“1. Svaka ugovorna strana preduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere za podizanje svijesti o zaštiti i pravima djece kod lica koja su u redovnom kontaktu sa djecom u pogledu obrazovanja, zdravlja, socijalne zaštite, pravosuđa i unutrašnjih poslova kao i u domenu sporta, kulture i razonode.

2. Svaka ugovorna strana preduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kojima se obezbjeđuje da lica iz stava 1 ovog člana budu adekvatno upoznata sa seksualnim iskorišćavanjem i seksualnim zlostavljanjem djece, sa načinima za njihovo prepoznavanje i sa mogućnošću iz člana 12 stav 1.

3. Svaka ugovorna strana preduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere, u skladu sa svojim nacionalnim propisima, kojima se obezbjeđuje da su uslovi za bavljenje profesijom koja podrazumijeva redovan kontakt sa djecom ti da kandidati za ta zanimanja nijesu osuđivani za djela seksualnog iskorišćavanja djece, odnosno za djela seksualnog zlostavljanja djece.” (Član 5)

“1.Za potrebe prevencije i krivičnog gonjenja krivičnih djela utvrđenih u skladu sa ovom konvencijom, svaka ugovorna strana preduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere za prikupljanje i čuvanje podataka o identitetu i genetskom profilu (DNK) lica osuđenih za

krivična djela utvrđena u skladu sa ovom konvencijom, u skladu sa odgovarajućim odredbama o zaštiti ličnih podataka i imajući u vidu odgovarajuća pravila i garancije predviđene domaćim propisima.

2. Svaka ugovorna strana, prilikom potpisivanja ili deponovanja svog instrumenta potvrđivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja ovoj konvenciji, dostavlja generalnom sekretaru Savjeta Evrope naziv i adresu državnog organa nadležnog za poslove iz stava 1.

3. Svaka ugovorna strana preduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kojima se obezbjeđuje da podaci iz stava 1 ovog člana mogu da se prenesu nadležnim organima druge ugovorne strane, u skladu sa uslovima predviđenim u njenim domaćim propisima i relevantnim međunarodnim instrumentima.” (Član 37)

V ZAKLJUČNA OCJENA

11. Imajući u vidu rezultate ispitnog postupka Zaštitnik ljudskih prava i sloboda zapaža da preduzete radnje od strane različitih državnih organa nijesu dale adekvatne rezultate na rješavanju kompleksne porodične situacije, pa konstatuje da je došlo do povrede garantovanih prava maloljetne djece porodice XX.

Imajući u vidu dug period rada sa ovom porodicom i kontinuiranu uključenost nadležnih službi i organa u porodične odnose i zaštitu djece porodice XX primjećuje se da su i pored preduzetih radnji djeca bila izložena različitim oblicima nasilja i zloupotrebe.

12. Nadležni Centar za socijalni rad je upućen na probleme porodice XX od 2019. godine, u koordinaciji sa drugim organima donijet je niz pravno obavezujućih akata, presuda i započeo niz procesa u cilju zaštite djece od nasilja u porodici i seksualnog zlostavljanja od strane roditelja. Očigledno narušeni porodični odnosi su evidentirani od strane Centra na samom početku rada sa ovom porodicom ali se istrajavalo u namjeri da se djeca zadrže u biološkoj porodici gdje su, kako se kasnije ispostavilo, bila izložena nasilju i zloupotrebama. Nastojanja rada sa majkom od strane organa starateljstva nisu dala rezultate te je istoj nakon više od dvije godine Rješenjem Osnovnog suda u Podgorici Rs. br. xxx ograničeno roditeljsko pravo na određeno vrijeme od jedne godine. Djeca su odlukom centra smještena u hraniteljsku porodicu i nastavljen je rad sa njima u cilju otklanjanja posredica kontinuirane zloupotrebe i zanemarivanja, a starateljstvo nad djecom vrši neposredno centar. Otac XX je lišen roditeljskog prava presudom P. br. xxx, jer je oglašen krivim za krivično djelo dječja pornografija i nedozvoljene polne radnje Presudom Osnovnog suda u Podgorici 187/20. Iako je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda shodno članu 17 Zakona o zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore ovlašten da postupa po pritužbama koje se odnose na rad sudova u slučaju odugovlačenja postupka, zloupotrebe procesnih ovlašćenja ili neizvršavanja sudskih odluka, ne možemo a da ne primijetimo da se ocu uprkos lišenju roditeljskog prava zbog seksualnog delikta koji je izvršio kao povratnik određuje model kontaktiranja sa djecom koja su upravo bile žrtve seksualnog uznemiravanja od oca, a po predlogu postupajućeg organa starateljstva. Zaštitnik nema mogućnost da mijenja, ukida ili poništava akte organa, ali podsjeća da se lišavanjem roditeljskog prava licu oduzimaju prava iz sadržaja roditeljskog staranja te po prirodi stvari prestaju sva prava i dužnosti roditelja prema ličnosti i imovini djeteta. Imajući u vidu da je roditelj u konkretnom slučaju seksualni delikt izvršio uravo prema svom djetetu, procjena najboljeg interesa djeteta u konkretnoj situaciji ne predstavlja izazov. Nadležni sud je međutim procijenio da je interes djeteta ostvarivanje kontakta čak i u periodu dok je otac na izdržavanju kazne zatvora, iako je isti lišen roditeljskog prava. U kasnijem periodu centar

za socijalni rad mijenja svoje mišljenje i u dugom vremenskom periodu ne dozvoljava kontakt između roditelja i djece, cijeneći da to ni u kom slučaju nije u njihovom najboljem interesu, ali istovremeno ne preduzima radnje i mjere iz svoje nadležnosti kako bi se takva situacija i pravno regulisala i definisala. Ove činjenice ukazuju da uprkos individualnim planovima u odnosu na ovu porodicu, savjetodavnog rada, komunikacije sa drugim organima Centar za socijalni rad čija je uloga ovdje neprocjenljivo važna nije imao kapaciteta ili nije koristio sve raspoložive mehanizme kako bi pravovremeno zaštitio najbolji interes djece i adekvatno procijenio roditeljske kompetencije na samom početku rada sa porodicom. Iz dostavljene dokumentacije se ne može jasno utvrditi na koji način i kojom dinamikom se radilo sa roditeljima u cilju edukacije, savjetovanja i jačanja njihovih kompetencija u konkretnim okolnostima. Takođe se ne može utvrditi da li je i na koji način postupano sa djecom u cilju pravovremenog otkrivanja određenih zloupotreba u vezi sa kojima su naknadno pokrenuti postupci kada su djeca već bila smještena na brigu i čuvanje u hraniteljsku porodicu.

13. Međunarodnim i nacionalnim propisima koja se odnose na djecu, propisano je da je ostvarivanje najboljeg interesa djeteta vodeće načelo u svim postupcima koji se tiču djece i da djeca uživaju posebnu zaštitu. Konvencija o pravima djeteta obavezuje državu da obezbijedi odgovarajuću brigu o djetetu u slučaju kada roditelji/staratelji to ne čine na odgovarajući način. Prema Porodičnom zakonu centri za socijalni rad su određeni kao organi starateljstva, čija je dužnost da roditeljima pružaju odgovarajuće oblike pomoći i podrške i preduzimaju potrebne mjere u cilju ostvarivanja najboljeg interesa djeteta. Organ starateljstva je obavezan da vrši nadzor nad vršenjem roditeljskog prava i da roditeljima ukaže na greške i propuste u vaspitanju i podizanju djece, takođe je dužan da sudu podnese predlog za ograničenje ili oduzimanje roditeljskog prava ako roditelji zloupotrebljavaju ili zanemaruju roditeljske dužnosti. Centar za socijalni rad, u konkretnom slučaju prema mišljenju Zaštitnika jeste preduzeo radnje i mjere iz svoje nadležnosti zaštitio djecu i obezbijedio djeci odrastanje u adekvatnom okruženju, ali Zaštitnik smatra da radnje nisu preduzete pravovremeno te da su djeca dugo boravila u nebezbednom okruženju izložena zloupotrebama.

14. Centar za socijalni rad, kao organ starateljstva, je svjestan da sudska odluka ne odgovara realnom stanju, potrebama djece i njihovom najboljem interesu koja određuje potrebu ostvarivanja kontakta između roditelja koji je dva puta osuđen zbog seksualnog prestupa prema maloljetnicima a pri tome ne postoji evidencija seksualnih prestupnika niti njegovo praćenje, niti otac djece ima obavezu da ide na bilo kakve tretmane, niti je pokazao distancu u odnosu na svoje ponašanje nakon izdržavanja kazne zatvora, a radi se o povratniku u vršenju seksualnog nasilja prema maloljetnim licima. Centar u datim okolnostima jasno sprečava ostvarivanje kontakta između oca i djece ali istovremeno ne preduzima radnje i mjere na eventualnoj izmjeni sudske odluke niti dodatnoj procjeni cjelokupne situacije kojom bi se interes djece jasno definisao u datim okolnostima te na osnovu toga uredila prava i obaveze svih zainteresovanih lica.

16. Imajući u vidu navedeno a u cilju poštovanja najboljeg interesa djeteta u skladu sa garantovanim pravima, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

PREPORUČUJE

Ministarstvo pravde,

**Ministarstvo unutrašnjih poslova,
Ministarstvo zdravlja,
Ministarstvo rada i socijalnog staranje**

- da u međusobnoj komunikaciji odrede državni organ za prikupljanje i čuvanje podataka o identitetu i genetskom profilu lica osuđenih za krivična djela seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja djece u skladu sa Konvencijom Savjeta Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja;

Navedena ministarstva su dužna da, po isteku roka od 60 dana od dana prijema ove preporuke, dostavi izvještaj Zaštitniku ljudskih prava i sloboda o preduzetim radnjama i mjerama na izvršenju ove preporuke.

**Sudski savjet Crne Gore,
Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu**

- da preduzme potrebne radnje i mjere u cilju edukacije sudija i tužioca u cilju osnaživanja za rad sa maloljetnim žrtvama seksualnih delikata:

Sudski savjet Crne Goe i Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu su dužni da, po isteku roka od 60 dana od dana prijema ove preporuke, dostavi izvještaj Zaštitniku ljudskih prava i sloboda o preduzetim radnjama i mjerama na izvršenju ove preporuke.

Mnistarstvo rada i socijalnog staranja

- da preduzme potrebne radnje i mjere u cilju edukacije stručnih radnika u organima starateljstva u cilju osnaživanja za rad sa maloljetnim žrtvama seksualnih delikata:

Centar za socijalni rad za Glavni grad Podgorica, opštinu u okviru Glavnog grada Golubovci i opštinu Tuzi

- Da bez daljeg odlaganja, preduzme neophodne mjere u cilju kontinuiranog praćenja djece porodice XX i uspostavi mehanizme pojačanog nadzora;
- Da obezbijedi preispitivanje i utvrđivanje roditeljskih kompetencije/kapaciteta oba roditelja uz angažovanje nepristrasnih i visoko stručnih lica koji će biti angažovani za procjenu;
- Da bez odlaganja preduzme radnje i mjere u cilju preispitivanja sudske odluke P. br. xx kojom je uređen model kontaktiranja XX i njegove djece vodeći računa o zaštiti najboljeg interesa djece u konkretnom slučaju.

Centar za socijalni rad za Glavni grad Podgorica, opštinu u okviru Glavnog grada Golubovci i opštinu Tuzi dužan je da, po isteku roka od 20 dana od dana prijema ove

preporuke, dostavi izvještaj Zaštitniku ljudskih prava i sloboda o preduzetim radnjama i mjerama na izvršenju ove preporuke.

**ZAMJENICA ZAŠTITNIKA
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA
CRNE GORE
Snežana Mijušković**

Dostavljeno:

- Ministarstvo pravde,
 - Ministarstvo unutrašnjih poslova,
 - Ministarstvo zdravlja,
 - Ministarstvo rada i socijalnog staranje
 - Sudski savjet Crne Gore,
 - Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu
 - Centar za socijalni rad za Glavni grad Podgorica, opštinu u okviru Glavnog grada Golubovci i opštinu Tuzi
 - Podnosiocu pritužbe
- a/a
e